

BO'LAJAK TARBIYACHILARNI BOLALARDA DIDAKTIK O'YINLAR VOSITASIDA KREATIV QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI

Aziza Bobokeldiyeva
Termiz davlat universiteti

ANNOTATSIYA

Ta'lim muassasalarida ta'lim –tarbiya jarayoni tashkil etishi shaxs –bu tarbiyasi. Aytish mumkinki, tarbiyachi (ustoz -muallim) bu maxsus tayyorgarlikni o'tagan va pedagogik faoliyat mutaxassis sifatida shug'ullanmayotgandir kishidir. Bu o'rinda mutaxassis so'ziga e'tibor qaratish zarur. Nomutaxassis sifatida pedagogik faoliyat bilan barcha shug'ullanmoqda, bu yerda faqat tarbiyachigina pedagogik faoliyatni qachon va qanday badarishni biladi. Pedagogik qonuniyatlarga muvofiq harakatlana oladi. Kabi burchining bajarilish sifatiga belgilangan tartibda javobgarlikni his etadi.

Kalit so'zlar: bola, ong, individ, mashq, metodika

TECHNOLOGIES OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF CREATIVE ABILITIES IN CHILDREN THROUGH DIDACTIC GAMES

ABSTRACT

The organization of the educational process in educational institutions is the education of the individual. It can be said that an educator (teacher) is a person who has undergone special training and is not engaged in pedagogical activity as a specialist. It is important to pay attention to the words of the expert. As a non-specialist, everyone is engaged in pedagogical activity, where only the educator knows when and how to carry out pedagogical activity. Can act in accordance with pedagogical laws. Kabi feels responsible for the quality of performance of the duty in the prescribed manner.

Keywords: child, mind, individual, exercise, methodology

KIRISH

Tarbiyachi o'rnida turgan kishi barchasi uchun javobgar: u zukko va o'quvli u bilimli va ilmli. Har bir tarbiyachining kelajagiga o'sib kelayotgan avlodning jamiyat

va davlatning taqdiriga javobgarlik hissi tarbiyachi unvonining tafsifini belgalydi. Tarbiyachining bugungi kim mehnati natijasi qanday bo'lsa ertaga jamiyat aynan. Shunday bo'ldiyu bunchalik katta ma'suliyat yukdangan faoliyat, turini har bir kishining va butun xalqning taqdirini hal etuvchi boshqa faoliyat turini tassavur etish murakkab jumboq, tarbiyachilik mehnati inson bajarayotgan eng murakkab mehnatlar sirasiga kiradi. Bu mehnatning murakkabligi nimada? Ular bu faoliyatning yuzaki tomonlariga tavsif beradilar xalos. Agar savolni quyidagicha qo'ysak – ko'pgina narsa o'z –o'zidan ayon bo'ladi. Savol esa qo'yidagicha: tarbiyachi boshqa odamlardan tarbiyachi emaslardan nimasi bilan farq qiladi. Faqat pedagogika oliy o'quv yurtini tugatganligi to'g'risidagi diplomi belgilanami? Sinfda muhandisni taklif qilamiz. U bolalarga o'zining fanini tushuntirishni boshlaydi.

METODOLOGIYA

Har qanday soha xodimi ham unday qiladi. Aniqrog'i bunday tarbiyachi o'zining tarbiyachi bajargan narsalarni takrorladi tushuntiradi. Mashqlar bajaradi. Doskaga chiqaradi. Baholar qo'yadi va boshqalar. Bir qaraganda pedagogik jarayon amalga oshirmoqda. Faqat bu bir qaraganda va shunday tuyulmoqda xalos haqiqiy tarbiyachi mehnatidan u tubdan farq qiladi obrazli qilib aytganda bolalarning maktab –makab o'yini maktabning o'zidan farq qilqonidek. Tarbiyachi qanday bajarishni biladi. Bu har doim birinchi darajasidir. Ko'nikma esa fanni bilishdan muhimroq.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Matematikani albatta har qanday matematikani biluvchi kishi o'rgatishi mumkin. Hayotda esa ko'pgina matematika bilimdonlari ham yaxshi tarbiyachi bo'la olmagan. Pedagogik vazifa –kasbiy bilim va malakalarni qo'llashga yo'naltirilgan faoliyat turidir. Albatta pedagogik bolalarni o'qitish o'rgatish tarbiyalash rivojlantirish va shakllantirishga yo'lantirilgandir. Bu vazifalarni badarishda tarbiyachi ko'plab aniq harakatlarni amalga oshirish zarur bo'ladi. Bularning barchasi ham tashqaridan qaraganda ko'rga ashlanavermaydi yoki boshqacha qilib aytganda – boshqa soha egalari bularning barchasini anglayvermaydi. Mavjud manbalarga tayanib pedagogik faoliyat sosida nima tashkil etishni aniqlashimiz mumkin. Shunday qilib tarbiyachining asosiy vazifasi ta'lim –tarbiya rivojlantirish va shakllantirish mumkin. Shunday qilib tarbiyachilik asosiy vazifasi –ta'lim –tarbiya rivojlanish va shakllanish jarayonini boshqarishdir. Tarbiyachi bolalarni o'qitish ems o'qishga boshqarib turishi tarbiyalash emas tarbiya jarayoniga rahbarlik qilish uchun yaratilgan. Bu vazifani u qanchalik chuqur anglab etsa u o'z bolalariga shunchalik

erkinlik tashabbuskorlik, mustaqil fikrlash uchun sharoit yaratib bergan bo'ladi. Tarbiyachilik qobiliyatini haqiqatdan ham yuqori darajada egallagan tarbiyachi ta'lim –tarbiya jarayonini go'yo chetdan kuzatib turgandek ko'rinadi aslida esa u bu jarayonni boshqarib beradi. Buyuk grek faylasufi Suqrot o'sha davrlardayoq mutaxassis tarbiyachilarni "fikir akusherlari" deb nomlagan edi. Tayyor haqiqatni e'lon qilish emas balki bolalar ongida yangi fikr tug'ilishini ta'minlash zarur. So'nggi nashrdan chiqqan pedagogik lo'g'at va boshqa manbalarda "menejment" atamasi uchramoqda, bu so'z ingliz tilidan olingan bo'lib jarayonini boshqarish san'ati ma'nosini anglatadi. Rivojlangan xoridiy davlatlarda tarbiyachi bajarayotgan barcha ishlarni o'zini esa munejer deb atashmoqda. Bular esa tarbiyachi mehnati mazmunini o'zgartirmaydi. Tarbiyaning haqiqatda bajaradigan ishlarini tarbiyachi mehnatining o'ziga xos xususiyatlarini anglash uchun olimlar tomonidan o'nglab modellar ishlab chiqilgan va amaliyotga tadbiiq etilgan. Olib borilgan tadqiqotlarning ko'rsatishicha tarbiyachi ta'lim jarayonini qanchalik chuqur oqilona bilimli boshqarsa shunchalik xato kam va shunchalik katta natijalarga erishish mumkin.

Ta'lim –tarbiya jarayonini boshqarishdagi pedagogning birinchi vazifasi – maqsadni belgilanganlikdir. Maqsad esa pedagogik faoliyatda tayanch omildir u tarbiyachi va bolalarning umumiy mehnatini m'lum yo'nalishga boshqarib boradi. Bu esa o'z o'rnida kutilgan natijaga etaklaydi. Boshqarish jarayonining mohiyati ana shundan iboratki pedagogik jarayon ishtirokchilari harakatlarini muvofiqlashtirib turadi. Ta'lim jarayonini boshqarish avvalombor bolalar bilimiga asoslanadi, tarbiyachilarning tayyorlanganlik darajasi, imkoniyatlari tarbiyalanganliklari rivojlanliklari kabilar. Bunga bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanganliklari aqliy va axaloqiy shakllanganlik darajalari sinf sharoiti va oila tarbiyasi va boshqa shu kabilar kiradi. Bularni ya'ni bu vazifalar tashxis qo'yish metodi orqali amalga oshiriladi. Bularni o'rganmasdan bilmasdan tarbiya maqsadlarini unga erishish, usullarini amalga oshirib bo'lmaydi. Insonni har tomonlama tarbiyalash uchun pedagogika insonni barcha munosabatlarida bilish lozim. Mana nima uchun tarbiyachi pedagog vaziyatlarni oldindan bashorat qilish metodlarini yuqori darajada egallagan bo'lishi zarur. Tashxis metodi bilan oldindan bashorat (prognosis) qilish metodi uzviy qilish metodi bilan uzviy bog'liqdir. (Prognosis –grekcha so'z bo'lib "oldindan ko'ra bilish" ma'nosini anglatadi). Bu metodning mohiyati shundan iboratki, tarbiyachi va faoliyatining natijasini avvaldan ko'ra bilishi zarur va u shu bashoratga tayanib faoliyat yo'nalishlarini aniqlaydi, pedagogik samara imkoniyatlarini baholaydi. Oldindan ko'ra olmaydigan pedagog ko'zlangan maqsadga erishishda ko'p qiyinchiliklarga, muammolarga duch keladi. Tashxis natijalarga erishib samarali

bosharotga tayanib haqiqiy pedagog ta'lim-tarbiya faoliyati loyixasini tuzishga kirishadi. Tarbiyachining loyixalashtirish vazifasi mohiyati shundan iboratki, rejalashtirilayotgan faoliyat modelini yoratadi, rejani amalga oshirish usul va vositalarini tanlaydi. Maqsadga erishish bosqichlarini aniqlaydi, erishilgan natijalarni baholash shakl va turlarini tuzadi. Keyingi amalga oshirish bosqichia tarbiyachi ma'lumot beruvchi, tashkil etuvchi, baholovchi va tuzatiuvchi vazifasini amalga oshiradi.

Tarbiyachining tashkilotchilik qobiliyati tarbiyachilarning belgilangan maqsad sari intilishini uyushtirishda va ular bilan hamkorlik qilishda namoyon bo'ladi. Hamkorlik qilish va bugungi ta'lim sharoitida mehnati tashkil etishning oqilona yo'lidir. Tarbiyachining ma'lumot berish vazifasi mohiyati shundan iboratki, tarbiyachi ta'lim oluvchilar uchun asosiy ma'lumot manbai hisoblanadi. Baholovchi, nazorat qiluvchi va tuzatuvchi kabi tarbiyachining vazifalari bir –biriga yaqin bo'lib (ko'p hollarda bir butun bo'lib) tarbiyachilar harakatini muvofiqlashtirib, ta'lim – tarbiya jarayonini rivojlantirish, ilhomlashtirish va bu jarayonga ma'lum o'zgartirishlar kiritib berishni ta'minlaydi. Tajriba tarbiyachilarga shu narsa ma'ulmki, majburlash va aqliy mehnatga zo'raki undash muvoffaqiyatga olib bormaydi. Buning o'rniga ko'pgina ma'lumotga ega tarbiyachilar bilan ishlashda aqliy faoliyatga mustaqil sho'ng'ib ketishni ta'minlovchi rag'bbat usullarini ishlab chiqish zarur.

XULOSA

Ta'lim jarayonini nazorat qilish va baholashda nafaqat tarbiyachilarning erishgan muvaffaqiyatlarini aniqlash mumkin balki o'zlashtirmaslik sabablari, dars qoldirish sabablari ayon bo'lib qoladi. To'plagan ma'ulmotlar jarayon oqimiga tuzatishlar kiritish boshqa "turtki" beruvchi vositalaridan foydalanish samaralarining usullarni qo'llash imkonini beradi. Va nihoyat tarbiyachi har qanday pedagogik loyihaning yakunlovchi bosqichida an'anaviy vazifani bajaradi, ya'ni yakunlagan ishni taxlil qiladi, qanday natijaga erishildi nima uchun blegilangan maqsadga to'liq erishilmadi, buning sababi nimada keyingi ishlarda qanday qilib bulardan holi bo'lish mumkin va hakozi. Tarbiyachi tomonidan bajaraladigan vazifalarning ko'pligi uning kasbida boshqa ko'plab boshqa mutaxassisliklar elementlaridan foydalanishni taqozo etadi, aktiyorlik, rejisyorlik menedjerlik, tadqiqotchilik kabi.

REFERENCES

1.«Bolalar bog`chalari uchun dasturlar» T.:1992y

2. "Barkamol avlod yili" davlat dasturi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori . O'zbekiston ovozi 28.01.2010 y
3. «Bolalar bog`chasida tarbiyachi programmasiga oid metodik ko`rsatmalar» T.: 1967y
4. Godina G.N. «Maktabgacha kichik yoshdagi bolarga ta'lim tarbiya berish T.: 1989y
5. Daminova M., Adambyekova T. «O`yin mashg`ulotlari» T.: «O`qituvchi» 1993y
6. Logipova V.I. «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi» T.: «O`qituvchi» 1992y
7. Yusupova G. «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi». T «O`qituvchi» 1993
8. Fausyek Yu.U. Motessori bolalar bog`chasi. T.: «Yangi asr avlodi» 2007y
9. Yusuf xos Xojib. «Qutadg`u bilig» T.: «Yulduzcha» 1989y